

Ružica Barišić, Željka Markov. *Mato Kaić – svjetlopisi pod bosanskim nebom*
Franjevačkog muzeja i galerije Gorica –
Livno, Zagreb, Etnografski muzej,
14. lipnja – 4. rujna 2022.

Izložba *Mato Kaić – svjetlopisi pod bosanskim nebom* održana je u zagrebačkom Etnografskom muzeju od 14. lipnja do 4. rujna 2022. godine. Izložbu su postavile djelatnice Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno i autorice tekstova u popratnom katalogu, Ružica Barišić, viša knjižničarka i voditeljica knjižnice i Željka Markov, muzejska savjetnica i kustosica umjetničke zbirke. Izložba je rezultat uspješne suradnje koju je Etnografski muzej započeo s Franjevačkim muzejom i galerijom Gorica – Livno 2015. godine gostujući s izložbom *Dječje igračke iz hrvatske baštine* u Livnu.

U Zagrebu je bilo izloženo 106 fotografija Mate Kaića, kamera s opremom, nekoliko originalnih ploča, primjerak *Lechner Mitteilungen* (časopisa iz kojega je učio o fotografiji i fotografranju) kao i dvije nošnje livanjskog kraja. Izložba je održana pod pokroviteljstvom Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, a njenu realizaciju omogućili su Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Grad Zagreb – Gradski ured za kulturu i Livanjska zajednica u Zagrebu.

Izložene su fotografije Mate Kaića, prvoga livanjskog fotoamatera s početka 20. stoljeća, rođenog 1885. godine u uglednoj obitelji livanjskoga trgovca Ante Kaića. Nakon školovanja 1901. godine odlazi u Beč gdje kupuje fotografsku kameru i njemačke časopise o fotografiji te se tako započinje obrazovati za fotografa, što je kasnije bio i temelj njegovom umjetničkom stvaranju. Talent i strast za ovu umjetnost vidljivi su na svakoj sačuvanoj fotografiji, a prema riječima autorica, „Kaićeve fotografije iskazuju njegov istančan osjećaj za izbor motiva i postojeći trenutak kao i izvanredan smisao za kompoziciju. Njegova fotografska bilježenja bliže okolice i fotografski dojmovi s putovanja, koji „zbilju pretvaraju u svojevrsnu metaforu – poeziju“, presvučeni su već patinom prošlosti.“ One zaključuju da su gotovo sve njegove fotografije ispunjene emocionalnim nabojem koji budi uspomene na prošla vremena i naglašavaju da je Mato Kaić bio majstor „atmosferične“ fotografije.

Slika 1. Autorica Ružica Barišić govori o izložbi na otvorenju u Etnografskom muzeju, 14. lipnja 2022., foto: Nina Koydl

Prva njegova sačuvana fotografija datira iz 1902. godine, a prikazuje obitelj Matina strica Stipe, dok je prema riječima njegove kćeri Voje posljednju fotografiju *Berba graha* snimio 1938. godine na vlastitom imanju. Upravo zahvaljujući Vojislavi Voji, koja je sačuvala i darovala 2007. godine Franjevačkom muzeju i Galeriji Gorica – Livno 327 negativa, pozitiva i 33 dijapozitiva u boji na staklu, kameru, fotografsku opremu i nekoliko priručnika za fotografiju na njemačkome jeziku, ova je vrijedna građa obrađena. Izložba je realizirana 2015./2016. godine, a zbog velikog interesa javnosti pokazana je u više gradova u Bosni i Hercegovini te u Dubrovniku, a 2022. godine i u Zagrebu.

Mato Kaić istinski je umjetnik s istančanim osjećajem za ljepotu, koji se zbog nesretnih životnih okolnosti prestao baviti fotografijom. Nakon smrti oca preuzeo je vođenje obiteljskog imanja, velike pilane čiji je pogon unaprijedio, a bavio se i voćarstvom i povrtlarstvom koristeći pritom suvremene tehnike navodnjavanja tada poznate u razvijenim zemljama ondašnje Europe. Bio je ugledan građanin Livna, cijenjen u društvu, inovativan, komunikativan, društven, imao je i mnogobrojne prijatelje, a jedan od njih bio je i poznati livanjski i hrvatski slikar Gabriel Jurkić s

Slika 2. Postav izložbe u Etnografskom muzeju, foto: Nina Koydl

kojim je prijateljevao od djetinjstva, a zblížila ih je i ljubav prema umjetnosti. Mato Kaić umro je 1967. godine, a iza njega je ostao sačuvan izniman opus fotografija kao sjećanje na jedno davno, prošlo vrijeme.

Svjetloipse Mate Kaića autorice Ružica Barišić i Željka Markov podijelile su u nekoliko tema: prizori iz svakodnevnog života – *Oranje konjima i volovima*, *Ovce na ispaši*, *Sijač*, *Kopači na Tribnju*, *Berba graha na Matinu podu* i mnoge druge, zatim fotografije sugrađana, rodbine, prijatelja i nekih događaja, kao na primjer dolazak prvog automobila u Livno. Sačuvano je i nekoliko veduta kao što su *Stari Livanjski krovovi*, *Stari most na Dumanu*, *Gornji grad* ili *Pogled s jugozapada na Kaićevu kuću*. Kaić je volio putovati i na tim putovanjima uvijek je fotografirao ljude, njihov život i običaje, npr. u Dalmatinskoj zagori i na Jadranu, a o tome svjedoče svjetloipsi *Bačvice*, *Skokovi sa stijena*, *Prizor s Voćnoga trga*, *Istovar u Mokošici*, *Prizor iz splitske gradske luke*, *Pralje iz dubrovačke okolice*. Sačuvano je i nekoliko fotografija životinja: *Borba pijetlova*, *Pernata rapsodija u dvorištu*, *Razigrana maca i njena vlasnica*. Očaran prirodom snimao je prizore uz rijeke Žabljak i Sturbu, sela u Livanjskom polju, pješćane sprudove, igru sjena na rijeci i druge.

Slika 3. Postav Izložbe u Etnografskom muzeju, foto: Nina Koydl

Autorice su u katalogu izložbe Matu Kaića opisale kao iznimnog i talentiranog čovjeka „koji je u prilikama svoga vremena i prostora znao iskoristiti sve preduvjete za osobnu edukaciju i koji je kroz početni hobi zabilježio i ostavio neprocjenjivu dokumentarnu i umjetničku sliku jedne povijesne dionice Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Fotografska ostavština Mate Kaića, nastala iz ljubavi i jednostavne potrebe da se zaustavi i ovjekovječi trenutak zavičajne ljepote, nije značajna samo za livanjsku povijest, već pruža bolji uvid u do sada nedovoljno istražen bosanskohercegovački fotoamaterizam koji je nesumnjivo pridonio razvoju umjetničke fotografije u Bosni i Hercegovini.“

Na otvorenju izložbe u Zagrebu u svome je govoru ravnateljica Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno Dražena Džeko istaknula da je iza Mate Kaića ostala vrijedna dokumentaristička građa kao i umjetnički zapis koji je umjetnik stvarao nepuna četiri desetljeća. Zналаčki je i gotovo majstorski birao motive. Naglasila je da je nemoguće na njegovim fotografijama ne zamijetiti bliskost i ljubav prema onome što snima – bilo da je riječ o portretu, veduti, pejzažu, žanr sceni ili životinjama. Etnografski je muzej ovom vrijednom i zanimljivom izložbom svjetlo pisa Mate Kaića obogatio kulturni život Zagreba, nastavio uspješnu suradnju s kolegama iz Franjevačkog muzeja i galerije Gorica – Livno te predstavio vrijednu građu koja nikoga od posjetitelja nije ostavila ravnodušnim.